

Hur har ekonomismen påverkat den offentliga äldreomsorgen?

En fallstudie av äldreomsorgen i Lund och Malmö.

Abstract

I uppsatsen undersöker vi hur ekonomismen påverkar den offentliga äldreomsorgen. För att kunna besvara vår frågeställning utgår vi ifrån Lennart Lundquists teori kring detta ämne. Vi utför undersökningar i Lund och Malmö, där vi intervjuar olika tjänstemän inom äldreomsorgen. Med hjälp av dessa tjänstemäns tankar och resonemang kring vår frågeställning analyserar vi om ekonomismen har någon påverkan på de fem äldreboenden vi undersökt i dessa två kommuner.

Bilden som vi får av våra respondenter stämmer delvis överens med den teori som vi har utgått ifrån. Men samtidigt får vi även svar som går emot våra tidigare tankar och föreställningar kring ämnet. Den största variationen av svaren fick vi när vi analyserade och jämförde svaren kommunerna emellan. Analyserade vi istället svaren endast med hänsyn till en kommun åt gången fick vi ett mer enhetligt och likartat svar. Den största skillnaden låg således kommunerna emellan.

Nyckelord: ekonomism, äldreomsorg, privatisering, ekonomivärden, demokrativärden, offentlig verksamhet, New public management

Antal ord: 9605

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Bakgrund.....	3
1.2.1 Ekonomismen	3
1.2.2 Äldreomsorgen	3
1.3 Disposition	4
2 Metod	5
2.1 Tillvägagångssätt	5
2.2 Intervjuer.....	6
3 Teori	8
3.1 Ekonomismen	8
3.1.1 Vårt offentliga etos	9
3.1.2 Vad innebär ekonomismen?.....	9
3.1.3 Ekonomismen och Sverige	10
3.2 New public management	10
4 Intervjuer	12
4.1 Privatisering	12
4.2 Vårdkvalitet	13
4.3 Lund.....	13
4.3.1 Strukturella förändringar	13
4.3.2 Tjänstemännens resonemang kring begreppet ekonomism	15
4.3.3 Vårdkvaliteten.....	15
4.4 Malmö.....	16
4.4.1 Strukturella förändringar	16
4.4.2 Tjänstemännens resonemang kring ekonomism	18
4.4.3 Vårdkvalitet	19
4.5 Sammanfattning	20
5 Analys av intervjumaterial	21
6 Avslutande diskussion	25
7 Referenser	27
8 Bilagor	28

8.1	Bilaga 1: Intervjufrågor	28
8.2	Bilaga 2: Förteckning över intervjupersoner	29

1 Inledning

Äldreomsorgen är ett ständigt aktuellt ämne där både politiker, tjänstemän och medborgare vill vara med och påverka utformningen av verksamheten. Detta på grund av att många berörs av, och kan relatera till äldreomsorgen och dess uppgifter. Under den senaste tiden har det förts många diskussioner kring arbetssättet och strukturen inom äldreomsorgen. I tidningar och på nyheterna har det vid ett flertal tillfällen tagits upp och rapporterats om olika fall och händelser som berör detta område. De olika fallen som media har rapporterat om har i de flesta fallen belyst olika negativa händelser som inträffat inom äldreomsorgen, händelser som bland annat handlat om missnöjda patienter, tjänstemän och läkare. Denna rapportering har främst rört den del av äldreomsorgen som sköts av privata vårdföretag.

I en undersökning gjord av Svenskt Kvalitetsindex har det visat sig att färre människor i landet är nöjda med sitt äldreboende: detta index har sjunkit, och ligger idag på 64 jämfört med 2010 då det låg på 67. (UNT)

Det har även i en annan undersökning visat sig att omsorgsboendes platser har minskat kraftigt - 2001 bodde över 118 000 person på någon form av äldreboende och idag är denna siffra endast 90 000. Det har samtidigt visat sig att de medborgare som är över 65 år har blivit fler med en ökning på 16 procent. (Veteranen)

På grund av detta går det att ifrågasätta vad anledningen till att människor är mindre nöjda med äldreboende samt vad anledningen till minskningen av platser inom äldreomsorgen är. Med tanke på ovanstående faktorer rörande äldreomsorgen tycker vi därför att det är intressant att undersöka hur den kommunala äldreomsorgen sköts och organiseras.

Lennart Lundquist pratar i sin bok *Demokratins väktare* om att ekonomismen har fått allt större dominans i dagens samhälle. Med ekonomism menar han de olika ekonomivärden som har börjat styra riktningen på olika organisationers arbete. Kan det vara så att ekonomivärden har påverkat den aktuella situationen i äldreomsorgen?

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte är att göra en fallstudie genom att utgå från Lennart Lundquist teori om ekonomismen och se hur hans teori har påverkat den offentliga äldreomsorgen. Med ekonomism menar Lundquist olika ekonomiska värden som har fått en allt större dominans i dagens samhälle.

Detta leder oss fram till vår huvudfrågeställning:

Hur har ekonomismen påverkat den offentliga äldreomsorgen?

Med hjälp av samtalsintervjuer får vi fram tankar, föreställningar och idéer kring vår frågeställning. Vi har valt att avgränsat oss när det gäller var vi genomför våra intervjuer, i vilka kommuner. Detta har vi gjort genom att endast utföra intervjuer i Lund och Malmö. Anledningen till att vi endast har valt att titta på två kommuner är dels på grund av tidsbrist och dels på grund av att vi vill göra en fallstudie där vi jämför två kommuner med varandra. Därför anser vi att det räcker att undersöka två kommuner, eftersom vi inte ämnar göra en generalisering av hela landet och dess offentliga äldreomsorg.

Vi har även valt att använda oss av två underfrågeställningar för att besvara vår huvudfråga på ett bättre sätt. Den ena underfrågeställning handlar mer om ifall det har skett några förändringar inom äldreomsorgen utifrån ett ekonomiskt perspektiv? Innan intervjun har vi förklarat och tydliggjort vad detta begrepp innefattar och vad vi menar med begreppet. Denna förklaring har vi gjort för att det är viktigt att alla de vi intervjuat har samma utgångspunkt när de svarar på våra frågor.

Vi formulerar första frågan enligt följande:

(1) Har det skett förändringar inom äldreomsorgen under den senaste tiden utifrån ett ekonomiskt perspektiv?

Genom att analysera svaren som vi får av respondenterna när vi utför samtalsintervjuerna, får vi även en uppfattning om hur tjänstemännen själva anser att de ekonomiska influenserna har påverkat äldreboendet.

Den andra frågan fokuserar mer på tjänstemännens tankar och resonemang kring den ekonomiska influensen och formuleras enligt följande:

(2) Hur resonerar tjänstemännen kring den ekonomiska influensen?

Dessa två underfrågeställningar hjälper oss att besvara vår huvudfrågeställning. Vi är medvetna om att alla vi intervjuar kanske inte har en tydlig uppfattning om vad vi menar med begreppet ekonomism och de olika ekonomivärden som teorin innefattar. Därför har vi tydligt innan intervjuns start redogjort för våra respondenter vad vi menar med dessa olika begrepp.

Vi har utgått från Lennart Lundquist teori om ekonomism och sedan har vi provat om denna teori stämmer. Detta provar vi genom att göra analyser utifrån intervjuerna och sedan med hjälp av svaren vi fått se hur ekonomismen har påverkat den offentliga äldreomsorgen. Anledning till varför vi har valt att använda oss av Lundquist är att vi anser att hans teori är den mest passande till vår frågeställning.

Teorin om ekonomismen är en väldigt intressant teori som Lundquist tydligt redogör för i sin bok *Demokratins väktare*. Lundquist lyfter fram viktiga aspekter och tankar kring begreppet ekonomism, aspekter och tankar som kan ge oss hjälp att besvara vår huvudfrågeställning, samt våra två underfrågeställningar. Lundquist anses även vara en av de viktigaste forskare inom detta statsvetenskapliga område. Han har skrivit många böcker på ämnet och därför anser vi att det är lämpligt och intressant att utgå från hans tankar och teorier.

1.2 Bakgrund

För att läsaren ska få en bättre förståelse för vårt empiriska område, presenterar vi i detta avsnitt en kortfattad bakgrundsbild av ämnet. Bakgrunden syftar till att öka läsarens förståelse för ämnet och på så sätt göra det lättare för läsaren att följa med i vår uppsats.

1.2.1 Ekonomismen

Begreppet ekonomism innebär att offentlig verksamhet tar efter den privata sektorns sätt att se på hur en organisation ska skötas. Att faktorer som kostnadseffektivitet, produktivitet och funktionell rationalitet får en allt mer framträdande roll även inom den offentliga verksamheten. (Lundquist 1998:64) Den offentliga verksamheten har fått ett ökat intresse för dessa olika ekonomiska värden på bekostnad av de demokratiska värden som tidigare var i fokus inom den offentliga verksamheten. Fokuset har på så sätt förflyttat sig från de demokratiska värdena till förmån för de ekonomiska. (ibid.1998:136)

Vi har valt att använda oss av Lundquists definition av begreppet, detta har vi valt att göra eftersom vi anser att hans förklaring stämmer bra överens med våra egna tankar om begreppet.

1.2.2 Äldreomsorgen

Den offentligt finansierade äldreomsorgen är en mycket omfattande verksamhet som berör många människor och kräver stora resurser. Det är därför mycket viktigt att dessa resurser används på ett bra sätt för att kunna tillfredsställa medborgarna i samhället. (Ds 2002:23 sid.7)

I en rapport från Socialdepartementet framkommer det att de cirka 85 procent av de som utnyttjar äldreomsorgen är nöjda med den. Att mäta den allmänna nöjdheten ger emellertid ett ganska trubbigt mått på kvalitet. De brister som finns inom äldreomsorgen visas tydligare när man ställer specifika frågor. De vanligaste bristerna som framkommer då är: för låg personalkontinuitet, stressad personal samt avsaknad av tid för samtal och annan social samvaro. (ibid. sid.55)

Idag sköts inte alla vårdhem och äldreboende av kommunerna själva, utan är utlagda på entreprenad till olika privata vårdföretag. Carema ett av de företag som fått kontrakt av olika kommuner att sköta en del av verksamheten kring äldreomsorgen.

Under hösten 2011 har det vid ett flertal tillfällen framkommit att det finns stora brister inom landets äldreomsorg. Tidningarna har varit fyllda med artiklar om missförhållanden på olika äldreboenden. Dessa artiklar har främst handlat om vårdföretaget Carema och de vårdboenden som företaget har hand om.

1.3 Disposition

Vår uppsats innehåller sex kapitel, dessa sex kapitel är indelade enligt följande:

- Kapitel 1 ger en kort inledning om det ämne vi undersöker, det vill säga den offentliga äldreomsorgen i Lund och Malmö och ekonomismen. Därefter följer en presentation av vårt syfte, våra frågeställningar, samt bakgrunden till vår uppsats.
- Kapitel 2 handlar om vårt tillvägagångssätt, här beskriver vi utförligt hur vi gått tillväga när vi har genomfört intervjuerna, vilka vi har intervjuat, samt hur vi gjort vår avgränsning av uppsatsämnet.
- Kapitel 3 handlar om de teorier vi använt oss av, det vill säga ekonomismen och New public management, samt varför vi valt att använda oss av dessa teorier.
- Kapitel 4 utgörs av vår intervjudel, i denna del redogör vi för vad det är vi har tittat på när vi utfört våra intervjuer. Vi presenterar även en sammanställning av det primärmaterial som vi samlat in med hjälp av våra intervjuer.
- Kapitel 5 består av vår analysdel, här analyserar vi sammanställningen av våra intervjuer och försöker med hjälp av detta material besvara våra frågeställningar.
- Kapitel 6 består av en slutdiskussion där vi redogör för slutsatsen av undersökningen.

2 Metod

2.1 Tillvägagångssätt

Vi har utfört fem samtalsintervjuer, tre i Lund och två i Malmö. Anledning till att vi har valt just dessa två kommuner är på grund av att vi inte har speciellt mycket tid till vårt fogaande, därför har vi valt två geografisk närliggande kommuner. Lund och Malmö anser vi även vara två stora kommuner i Skåne där det finns många offentliga äldreboende och på grund av det anser vi att det finns stora möjligheter att få fram ett bra material till vår uppsats. Ytterligare en anledning till vårt val av Lund och Malmö är att dessa två kommuner har en olik politisk styrning och därför finner vi det intressant att göra en undersökning i dessa två kommuner. Lund styrs av borgliga politiker medan Malmö styrs av socialdemokratiska politiker.

Vi tycker även att dessa fem intervjuer räcker för att skapa oss en bra bild om hur det ser ut inom den offentliga äldreomsorgen i Lund och Malmö. Och eftersom vi inte är intresserade av att göra någon generalisering av hela äldreomsorgen tycker vi att det är tillräckligt med dessa fem intervjuer, då vi endast är intresserade av att göra fallstudier över äldreboendena. Men vi är medvetna om att vi hade kunnat få fram ett djupare resultat ju fler intervjuer vi hade genomfört. Vi har som tidigare nämnts gjort samtalsintervjuer med fem anställda inom den offentliga äldreomsorgen. Efter det att vi har fått in allt vårt material har vi med hjälp av fallstudier gjort jämförelse på svaren vi har fått från våra respondenter. Vi jämför svaren från våra olika respondenter och analyserar ifall det går att finna någon skillnad mellan kommunerna men också mellan de olika äldreboendena inom kommunerna.

Med fallstudie menas att vi gör en jämförelse på slutsatser om orsak och verkan. (Esaiasson et al. 2007:121) Det är precis det vi gör genom det insamlade materialet som vi har fått från intervjupersonerna. Materialet har sammanställts och därefter har vi gjort en jämförelse av de svar som vi har fått.

Det är viktigt att vi är medvetna om att användning av olika metoder kan belysa olika aspekter på samma material och kan därför leda till att forskaren får fram olika resultat. (Lundquist 1993:97) För att få fram material till vår uppsats har vi gjort samtalsintervjuer med olika anställda inom den äldreomsorgen. Som vi tidigare skrev har vi avgränsat oss genom att endast undersöka äldreomsorgen i Lund och Malmö.

2.2 Intervjuer

För att få fram material till vår uppsats har vi genomfört samtalsintervjuer med olika anställda inom den offentliga äldreomsorgen. Vi anser att vi har gjort en respondentundersökning, med detta menas att det är personerna som vi intervjuat och deras tankar som står i centrum. (Esaiasson et al. 2007:258) Vi har utfört intervjuer med tjänstemän inom den offentliga äldreomsorgen, de tjänstemän som vi valt att intervjua arbetar antingen som sektionschef eller som enhetschef på sitt äldreboendeboende. Dessa personer har ett stort ansvar för det äldreboende som de representerar. Dessa tjänstemän har inte bara hand om ekonomi, utan de har även det övergripande ansvaret för hela äldreboendet. Vi tror att det är viktigt att de personer som vi intervjuat inte bara känner till ekonomidelen inom organisationen, utan vi tror att det är viktigt att de även har ansvar för andra saker inom organisationen. Vi tror att vi får en bättre helhetsbild av organisationen på detta sätt. Vi tror även att dessa tjänstemän på ett bra sätt är insatta i vårt problemområde och att de därför kan ge oss den information vi vill undersöka. Personerna vi intervjuade är anonyma i vår uppsats.

Samtalsintervjuer används framförallt i de situationer där vi inte har stor kunskap och vi vill med hjälp av samtalsintervjuer att människor ska uttrycka sina egna uppfattningar kring ämnet. (ibid. 2007:285) Vi tror att det är det bästa intervju sättet i vårt fall, för det ger respondenten en bra möjlighet att uttrycka sina tankar och förståelse kring ämnet. Genom samtalsintervjuer får vi även en djupare och bredare insikt kring vårt ämne och kan lättare få fram vårt resultat. Vi är även medvetna om att svaren vi får, inte kan sägas vara ”sanna” eller ”falska” utan meningen är istället att komma så nära intervju personerna som möjligt, så att vi kan fånga deras uppfattningar och tankar. (ibid. 2007:291)

Vi har på förhand gjort upp en intervjufrågemall som består av åtta frågor. Vi delar upp frågorna så de tre första handlar om ifall det har skett några strukturella förändringar och om ekonomismen är orsaken till förändringarna. De följande tre handlar om tjänstemannens resonemang kring ekonomismen och de avslutande två frågorna fokuserar på vårdkvalitet: arbetssätt, arbetsbelastning och arbetsmiljö.

Inledningsvis började vi med att ringa runt till olika offentliga äldreboenden i Lunds kommun och i Malmö stad. Till de som var intresserade att ställa upp på en intervju skickade vi våra frågor i ett mejl till dem, så att de kunde förbereda sig innan intervjun. Till en början fann vissa av våra respondenter några frågor aningen invecklade, men sedan vi förtydligt dessa för dem fick de ett bättre grepp om frågorna. Vi ställde samma frågor till alla som vi utförde intervjun på. När vi utfört intervjuerna tänkte vi både på form och på innehåll. Formen innebär att vi försöker skapa en dynamisk situation så att samtalet känns levande och med innehåll menas att vi binder ihop detta till undersökningens problemställning. (ibid. 2007:298)

Vi har utfört intervjun ensamma, det vill säga en har utfört intervjuerna i Lunds kommun och den andre i Malmö stad. Detta har vi gjort för att få en bättre balans mellan den som intervjuas och den som intervjuar. Genom att genomföra

intervjuerna ensam hamnar inte personen som blir intervjuad i något underläge eftersom antalet som intervjuas är samma som antalet som intervjuar.

Vi är emellertid medvetna om att det finns risk för en intervjuareffekt vilket innebär att man kan få olika svar på sina frågor beroende av vem som utför intervjun. (ibid. 2007:301).

Intervjuerna varade ungefär 45-50 minuter. Tiden varierade något på grund av hur mycket information och tankar de intervjuade ville dela med sig. Intervjun spelade vi även in med hjälp av en mobiltelefon, detta på grund av vi inte hann skriva ner allt som sades under intervjun. Vi har sedan lyssnat på inspelningarna av intervjuerna tillsammans två gånger och sedan skrivit ner och sammanställt respondenternas svarsalternativ.

Vi är medvetna om att eftersom äldreomsorgen är ett väldigt aktuellt ämne och på grund av denna aktualitet ett aningen känsligt ämne kan det vara så att respondenterna inte ger oss all information som vi vill ha. Utan det kan finnas sådan information som de inte vill dela med sig just på grund av den stora debatten idag om äldreomsorg. Men vi har ändå kunnat få fram de vi söker efter trots att vi ibland har känt att viss information saknas. På vissa svarsfrågor har vi även fått göra egna tolkningar då vi har insett att det var svårt att förstå deras tankar och uppfattningar.

3 Teori

För att besvara de frågeställningar som vi satt upp i denna uppsats krävs det att vi har bra förståelse och kunskap om de teorier vi använder oss av. Vi redogör i detta avsnitt mer ingående än vad vi gjort i inledningen, gällande teorin som ligger bakom ekonomismen, samt andra teorier som har varit till hjälp för oss under vårt uppsatsarbete. Detta är teorier som hjälper oss att förstå tjänstemannens roll och agerande inom den offentliga äldreomsorgen. Dessa teorier kommer att utgöra vårt verktyg när vi tolkar och tillgodogör oss de tankar och resonemang som vi har fått ut av våra intervjuer.

Syftet är även att de som läser uppsatsen ska få en klarare bild över vad vi menar med begrepp ekonomismen och vad vi utgår från när vi får fram resultatet till vår uppsats. Eftersom vi ämnar undersöka hur ekonomismen påverkar den offentliga äldreomsorgen har vi valt att till största delen utgå från Lundquists teori om detta. Lundquist beskriver och redogör på ett tydligt sätt fenomenet ekonomism och därför tycker vi att det är en bra teoretisk utgångspunkt och grund att använda oss av. Därför har vi valt att till största delen utgå ifrån hans bok *Demokratins väktare*.

Lundquist menar att ekonomismen spelar en betydande roll för hur tjänstemannen agerar, att hans eller hennes agerande i allt större utsträckning grundas i de ekonomiska värdena istället för som tidigare i de demokratiska värdena. (Lundquist 1998:136)

Vi kommer även att titta lite på teorin bakom New public management, som är ett uttryck för de senaste årens försök att implementera företagsliknande idéer från den privata sektorn på den offentliga förvaltningen. (Røvik 2007:27)

Teorierna kommer även att användas till att se om det ligger någon sanning bakom dem det vill säga om det verkligen är så att tjänstemän inom den offentliga äldreomsorgen anser att ekonomivärdena har påverkats deras agerande och fått stor betydelse inom deras område. Vi har även tittat på om ekonomivärdena är det mest framträdande när det gäller hur organisationen ska styras och gå framåt.

Det är utifrån dessa teorier och tankar som vi kommer att angripa våra frågeställningar och vårt problemområde.

3.1 Ekonomismen

Vi redogör i detta avsnitt för Lundquists tankar om vårt offentliga etos, samt vad han menar med begreppet ekonomism, vilket Lundquist anser är de nya idéer och tankar som har kommit att influera den offentliga verksamheten under de senaste decennierna.

3.1.1 Vårt offentliga etos

Lundquist pratar i sin bok *Demokratins väktare* om vårt offentliga etos, med det menar han - de grundläggande föreställningarna om hur vårt samhälle bör styras. Det offentliga etoset innefattar verklighetsuppfattningar och idéer om hur dessa värden ska kunna tillgodogöras. (Lundquist 1998:53) Han menar att olika värden bör styra den offentliga verksamheten. Han delar därför in det offentliga etoset i följande två kategorier: ekonomi - och demokrativärden. (ibid. 1998:62)

DEMOKRATIVÄRDEN	EKONOMIVÄRDEN
Politisk demokrati	Funktionell rationalitet
Rättssäkerhet	Kostnadseffektivitet
Offentlig etik	Produktivitet

Figur 1 Vårt offentliga etos (Lundquist 1998:63)

Utgår vi från kategorin, ekonomivärden, menar Lundquist att den offentliga förvaltningen ska ta hänsyn till krav om kostnadseffektivitet, produktivitet och funktionell rationalitet. Begreppet kostnadseffektivitet innebär att man vill agera på ett sätt som gör att utgifterna blir så låga som möjligt. Produktivitet innebär att ju lägre satsningar som görs för en viss typ av åtgärd, exempelvis en tjänst av viss sort och kvalitet, desto högre är produktiviteten. Med funktionell rationalitet menas att välja de åtgärder som verkligen leder till de mål som är uppsatta. (ibid.1998:64)

Den andra kategorin, demokrativärden, går ut på att den offentliga verksamheten ska ta hänsyn till kraven från den offentliga demokratin, rättssäkerheten samt den offentliga etiken. Detta är värden som tidigare har varit det centrala i hur den offentliga verksamheten ska styras, värden som under de senaste decennierna fått en lite mer tillbakadragen roll hos tjänstemännen inom den offentliga förvaltningen. Detta har skett på grund av att de ekonomiska värdena under samma tidsperiod har fått en mycket mer framträdande betydelse för tjänstemännen inom de offentliga verksamheterna. (ibid. 1998:35)

Det är viktigt att tänka på att både de ekonomiska och de demokratiska värdena måste beaktas samtidigt i samtliga yttringar av den offentliga verksamheten. Det går följaktligen inte att endast välja ut ett, utan alla värdena representerar ett särskilt krav på all offentlig verksamhet och på grund av detta måste alla dessa krav uppfyllas.(ibid.1998:63)

3.1.2 Vad innebär ekonomismen?

Med begreppet ekonomism menas det ökande intresse som den offentliga verksamheten har fått för de ekonomiska värdena samtidigt som de demokratiska har hamnat lite i skymundan. Detta är en utveckling som skett i stort sätt i hela västvärlden under de senaste 25 åren. Ekonomismen innebär vidare att gränsen

mellan det offentliga och det privata blir allt mer diffus, eftersom fokuset för båda både det privat och offentliga ligger på den ekonomiska sidan istället. Detta är ett resultat av inflytandet från New public management och dess reformer. (ibid.1998:136) New public management kommer vi att behandla längre fram i vår uppsats.

Inspirationen för ekonomismen har hämtats från den privata sektorns sätt att hantera problem och styra en organisation på. (ibid. 1998:137) Lundquist påstår även att de offentliga tjänstemännens rättsställning på sista tiden blivit allt mer lik de privata tjänstemännens rättsställning. Det gäller exempelvis ansvarsförhållanden, lönesättning, anställningstrygghet. (ibid. 1998:181)

Lundquist hävdar att idéer om ekonomismen har vält in över den offentliga förvaltningen under de senaste decennierna. Det har till och med gått så långt att ekonomismen dominerar den allmänna idédebatten om det offentliga. (ibid. 1998:135) I dagens samhälle betonas ekonomivärden i så stor utsträckning att det allt mer verkar som att aktörerna inte tänker på att det finns andra värden att ta hänsyn till. (ibid. 1998:137)

Ett framträdande drag hos ekonomismen är att den företrädesvis ser medborgarna i samhället som brukare och inte som samhällsmedborgare, vilket givetvis borde vara det självklara fallet. (ibid. 1998:138) Med begreppet brukare menas att den offentliga verksamheten ser medborgarna i samhället i första hand som exempelvis kunder, klienter och patienter, och inte som medborgare i samhället. (ibid. 1998:64)

3.1.3 Ekonomismen och Sverige

De idéer som är hämtade från ekonomismen har som tidigare nämnts haft ett väldigt starkt genomslag i hela västvärlden. Utvecklingen av dessa idéer påbörjades emellertid relativt sent i Sverige, i jämförelse med övriga västländer. I dagens samhälle råder det dock inga tvivel om hur prioriteringen ser ut i Sverige. Den offentliga debatten och verksamheten domineras idag av en hård ekonomisk linje, och man har tagit över den ekonomiska organisationsfilosofin från den privata företagsamheten till den offentliga. (ibid. 1998:139)

3.2 New public management

New public management är en teori som utgår ifrån att försöka omforma offentliga verksamheter med den privata sektorn som ideal. (Røvik 2008:135) New public management (fortsättningsvis kallat NPM) har blivit en gemensam beteckning på de senaste decenniernas ansatser att överföra företagsliknande idéer på den offentliga förvaltningen. Det är just det vi försöker se genom intervjuerna ifall de har skett sådana ansatser på äldreomsorgen. Begreppet myntades av Christopher Hood i början av 1990-talet. (ibid. 2008:135) NPM är en grupp av

olika moderniseringsidéer för den offentliga sektorn. Dessa idéer är hämtade från den privata sektorn. Grunden i NPM utgörs av ett professionellt ledarskap, det vill säga chefer som har ledningskunskaper och en stor frihet att fatta självständiga beslut om en uppdelning av verksamheten till flera självständiga enheter, om ökad konkurrens samt om användandet av kontrakt som ett politiskt styrinstrument. (ibid. 2007:27)

4 Intervjuer

Innan vi redogör för intervjuerna ska vi först förklara hur vi går tillväga när vi har sammanställt intervjuerna. Vi utgår från våra underfrågeställningar för att kunna svara på vår huvudfrågeställning. Vi tittar främst på ifall det har skett några stora förändringar inom de olika äldreboende. Vi vill se ifall dessa förändringar är kopplade till de ekonomiska värdena det vill säga ifall de har skett förändringar i arbetssättet, nedskärningar bland personal, minskade resurser och färre antal vårdplatser.

Genom att utgått från vår andra underfrågeställning ser vi hur tjänstemännen själva anser att den ekonomiska influensen har påverkat äldreboendet. Vi tittar då främst på ifall tjänstemännen själva anser att privatisering påverkar den offentliga äldreomsorgen och ifall om de anser att vårdkvaliteten har förändrats.

4.1 Privatisering

För att ni som läsare ska få en bättre bild över vad vi menar med privatisering har vi använt oss av en artikel: *Privatization of social services: Quality differences in Swedish elderly care*. I artikeln lyfts det fram att på senare tid har privatisering av sociala tjänster blivit väldigt populärt inom äldreomsorgen. Andelen privata entreprenörer har ökat från 1 procent år 1990 till 16 procent år 2010. Entreprenörsverksamhet, anses vara den viktigaste mekanismen bakom privatiseringen. New Public management framhäver att den offentliga sektorn saknar förmåga att producera kostnadseffektiva tjänster just på grund av bristen på konkurrens och avsaknad av incitament för att minska kostnaderna. Konkurrens anses vara något som leder till positiva effekter i form av både kvalitet och kostnad. Gällande de privata entreprenörerna kan 90 procent kallas för vinstdrivande föreningar. (Blomquist et al. 2011)

I kommuner med en borgerlig styrning är andelen privata äldreomsorger betydligt större än i vänsterstyrda kommuner. Den privata äldreomsorgen i Sverige förknippas ofta med minskad personal. När det gäller sysselsättning och organiseringen av arbetet, har det visat sig att privata entreprenörer är förknippade med färre anställda per patient jämfört med den offentliga. När vi sammanställer intervjuerna har vi utgått ifrån detta för att se om privatisering har påverkat den offentliga äldreomsorgen.(ibid. 2011)

4.2 Vårdkvalitet

Med vårdkvalitet menar vi den vård som ges till vårdtagarna på äldreboendena. För att kunna undersöka hur vårdkvaliteten ser ut tittar vi på arbetssättet inom äldreomsorgen. Det vill säga hur arbetssättet ser ut, hur de arbetar och hur de genom detta arbete på bästa sätt kan tillgodose vårdtagarnas behov och önskemål. Vi även tittar på hur arbetsbelastningen och arbetsmiljön ser ut. Vi vill se ifall arbetsbelastningen är hög eller låg och om arbetsmiljön är bra eller dålig. De faktorer som vi nämnt ovan och vill undersöka närmare är faktorer som vi förknippar med vårdkvalité, eftersom vi anser att dessa bör finnas och vara bra för att det ska gå att skapa en så bra vårdkvalitet som möjligt för vårdtagarna. Vårdkvaliteten på ett äldreboende är ett resultat av ovan nämnda faktorer och innefattas därför enligt oss av begreppet vårdkvalitet. Sköts inte dessa faktorer på ett bra sätt påverkar det sedan hur vårdkvaliteten ser ut. Förklaringen som vi gjort av begreppet utgår främst i från våra egna tankar om begreppets betydelse, vi har följaktligen utgått ifrån vad begreppet betyder för oss.

Vi är medvetna om att begreppet vårdkvalitet är subjektivt och betyder olika för olika människor och därför har vi förklarat för våra respondenter vad vi menar med begreppet. Trots detta måste vi ta hänsyn till att begreppet är subjektivt när vi analyserar de material vi samlat in med hjälp av våra respondenter.

4.3 Lund

Vi börjar med att redogöra för samtalsintervjuerna som vi genomfört i Lund. I Lund har vi genomfört tre samtalsintervjuer på tre olika äldreboenden inom kommunen.

4.3.1 Strukturella förändringar

Våra första intervjufrågor handlar om ifall det skett några strukturella förändringar under den senaste tiden och ifall dessa eventuella förändringar skett på grund av ekonomiska influenser. På alla tre boenden har det skett förändringar.

Den förändring som har skett inom äldreboendet är att det har lagts ut mer särskilda boende på entreprenad. Även antal platser har minskat i särskilda boende 2003 hade äldreboende 916 platser och idag 2011 har dem minskat och har endast 815 platser. (L1)

Den uppfattning vi får från vår första respondent är att hans uttryck är positivt och inte ser att dessa förändringar skulle vara något negativt. En individ kan medvetet eller omedvetet skapa strukturer för hans tänkande, talande och handlande

(Lundqvist 2001:19). Med detta menar vi att hans sätt att föreställa hur verksamheten fungerar utgår från normer och principer om hur arbetet ser ut och ger uttryck för hans egna personliga uppfattning. Det andra äldreboendets chef uttalar sig enligt följande:

Det var mer personal tidigare, 2010 var det anställningsstopp det vill säga att när de som sade upp sig och antingen började plugga eller blev gravida anställdes ingen ny personal till de gamla tjänsterna och det ledde självklart till att bemanningen minskades. Nedskärningar berodde på ekonomiska orsaker. För fem år sedan var man mellan fyra till fem personer på åtta boende och idag är man i snitt två till tre personer på åtta boende. Men ändå anser jag att det är lagom med bemanning idag trots att bemanningen har minskats, men samtidigt kan man få olika svar om man ställer frågan till andra personer inom äldreboendet. (L2)

Äldreomsorgen har inte minskat utan ökat istället med platser men samtidigt har personalen minskat, var betydligt fler personal tidigare. Vi har dragit ner på personal och det är på grund av ekonomiska orsaker. (L3)

Uppfattning vi får från de sista två personerna känns väldigt öppen och ärlig. De uttalar sig väldigt öppet om att nedskärningar beror på ekonomiska orsakerna och på det sättet känner vi att vi får en klar bild över förändringarnas orsak. Alla tre respondenterna verkar uppfatta begreppet ekonomism väldigt bra och på grund av det ger de oss väldigt bra svar. Alla tre respondenterna tyckte att det var svårt att ställa ekonomivärden och demokrativärden mot varandra och det resulterade i att alla gav olika svar.

Om ekonomivärden fått större betydelse än demokrativärden, det vet jag inte, är svårt att ställa det mot varandra. Men hade man mer resurser tidigare har vi idag inte så mycket tillgång till resurser, man har minskat rejält med resurser, otroligt vilken skillnad det har blivit och det ekonomi som är orsaken till varje pris, så ekonomivärden måste ha fått större betydelse (L3)

Om Ekonomivärden fått större betydelse än demokrativärden, ja det har det väl. Demokrati är ett sätt att möjliggöra sin delaktighet, kunna vara med om man vill, inte stängas utifrån. Jag kräver av mina medarbetare en delaktighet och det är utifrån ekonomin. (L2)

Om ekonomivärden har fått större betydelse nu jämfört med tidigare är svårt att säga. Visst finns det demokrati men resurserna har blivit snävare, så kanske har ekonomivärden fått större betydelse? (L1)

Vi kan tydligt konstatera att alla dessa tre respondenter tycker det är svårt att veta om ekonomivärden som kostnadseffektivt och produktivitet har fått större betydelse än demokrativärden som öppenhet, deltagande och offentligt etik. Men

ändå får vi ett intryck av att alla tre på något sätt tycker att ekonomivärden fått större betydelse, men vill inte uttrycka sig helt och hållet på grund av det inte är säkra och tycker det är svårt att ställa värdena mot varandra. Men för att vi skulle fram ett bättre svar använde vi oss av några uppföljningsfrågor. Uppföljningsfrågor betyder att man knyter an till huvudfrågorna för att få fram ett mer innehållsrikt svar. Genom att utveckla och ge exempel på sitt resonemang får man fram ett mer innehållsrikt svar. (Esaïasson et al. 2007:298-299) På det sättet tror vi även att respondenterna fick en bättre bild över vad vi var ute efter.

4.3.2 Tjänstemännens resonemang kring begreppet ekonomism

Här har vi tittat på hur tjänstemännen resonerar kring begreppet ekonomism, det vill säga vilka uppfattningar och tankar de har.

Äldreomsorgen har blivit påverkat av privata äldreomsorger otroligt mycket, tillsatt tjänster på tjänstemannen sidan för att kvalitetssäkra och kvalitetskontrollera och det också ett resultat att man har privatiserat. (L3)

Sparbetinget kom till 2010 och orsaken var att de privata kunde driva samma typ av boende 20 % billigare än vad kommunen kunde göra och på grund av det fick vi gå in och spara en viss summa av dem. Varför ska vi vara 20 % dyrare? (L2)

Kommuner som är mer borgerlig har nog blivit mer påverkad av privatisering. (L1)

Våra respondenter verkar ha en bra uppfattning om vad privatisering betyder och innebär och ger oss därför raka svar. Får även intryckt av att personerna förstår att genom privatisering får ekonomivärden en större betydelse och större påverkan. Alla tre boende anser även att privatisering är något som de har blivit påverkade av.

4.3.3 Vårdkvaliteten

Här tittar vi på hur vårdkvaliteten ser ut på boenden, ifall det har förändrats på grund av ekonomismen och i så fall på vilket sätt. Har arbetsbelastningen blivit högre, har arbetssättet och arbetsmiljön förändrats.

Ekonomiska värden har inte påverkar arbetssättet på ett sämre sätt. Men frågar du de som jobbar tycker de ju att de inte hinner med, har alltför tajt schema och att arbetsbelastning är tyngre än det var tidigare. Arbetsbelastning har nog påverkats av ekonomivärden. Det

vi har upplevt under åren är sjuksköterskorna inte har räckt till. Sociala samvaron har minskat (kommer från hemtjänsten inte har tid att sitta och prata med dem) (L1)

Ekonomivärden har påverkat kvalitén på ett bättre och sämre sätt. Ja, det blir bättre, men impulsiva kvalitén blir nog sämre för man kan inte ägna för mycket tid så få personal på alla boende. Arbetsbelastning är så klart högre i med vi har färre personaler men samtidigt arbetsmiljön är viktigare idag än tidigare. (L2)

Ekonomivärden påverkar inte kvalitén i mötet med människor, spelar ingen roll om man är en eller tio personal. Handlar inte om mängden folk, mycket personal behöver inte bidra till högkvalitén utan beror på vilka som jobba men samtidigt är det klart om man är mindre personal att det blir jobbigt och kan påverkar kvalitén på negativsätt genom att man inte hinner med allt man ska göra, schemat blir tuffare. Frågar du personalen så säger dem att det är sämre kvalité och att vi behöver vara fler personer. Arbetssättet blir påverkat genom att arbetsbelastningen blir högre och det kan vara jätte jobbigt för personalen, men arbetsmiljön är mycket bättre än tidigare. (L3)

Alla tre respondenterna uppfattar frågorna kring vårdkvaliteten bra och man kan se att varje individ har en egen åsikt om hur ekonomivärden har påverkat äldreomsorgen. Varje person ger ett väldigt personlig svar det vill säga deras egen åsikt och uppfattning, men om vi hade frågat personalen hade vi kanske fått djupare svar. Cheferna uppfattar det annorlunda än vad personalen gör och personalen berörs kanske mer utav det än vad dessa respondenter gör. Men trots detta så anser vi ändå att vi har fått tillräckligt med bra svar för att kunna besvara våra underfrågeställningar.

4.4 Malmö

I detta avsnitt fortsätter vi med att presentera resultatet från våra två samtalsintervjuer som vi gjort i Malmö.

4.4.1 Strukturella förändringar

De inledande frågorna vi ställde till våra respondenter handlade om ifall det hade skett några stora strukturella förändringar inom organisationen. Förändringar som påverkar hur organisationen sköts och ifall förändringen skett på grund av ekonomiska åtgärder, eller om det är andra orsaker som legat bakom en eventuell förändring.

Små förändringar sker alltid när det rör sig om offentlig förvaltning, eftersom det är många personer som är med och tycker och tänker om hur organisationen ska skötas. (M2)

När man jobbar inom offentlig förvaltning får man vänja sig vid dessa små och ibland lite stora förändringar, det är en del av vår vardag. (M2)

Detta sker i kombination med att det ständigt kommer nya sparkrav, men dessa sparkrav menar vår respondent kommer igen hela tiden och därför inte är någon stor förändring att uppmärksamma. Att det finns olika sparkrav och att det hela tiden kommer nya är något som man får lära sig att hantera och försöka göra det bästa av, för att det ska gå att tillgodose vårdtagarnas behov menar respondent.

Vi kunde redan med hjälp av denna fråga se en skillnad mellan svaren vi fick från våra respondenter på de olika äldreboendena i Malmö kommun. Endast en av de personer vi intervjuat ansåg att det hade skett förändringar inom organisationen och i med att endast en av de två personer som vi intervjuade ansåg att det hade skett någon stor förändring är det svårt att komma fram till något resultat. Det är svårt att utläsa några gemensamma drag gällande denna fråga, då våra båda respondenter hade helt olika svar på denna intervjufråga.

Det ena äldreboendet ansåg inte att det hade skett några stora strukturell förändring som påverkade arbetet med och på äldreboendet, utan menade att det endast hade skett små förändringar och att dessa små förändringar inte hade speciellt stor påverkan på organisationen.

Svaren vi fick på det andra äldreboendet i Malmö gick helt emot vad som nämnts ovan. Här ansåg vår intervjuperson att det hade skett stora strukturella förändringar inom organisationen.

Den strukturella förändring som min organisation genomgick grundades sig inte i ekonomiska frågor, utan handlade helt enkelt om att resurserna behövdes bättre på annat håll. (M1)

Förändringarna var inte bara en fråga om ekonomi, och ekonomin hade endast en lite del i den förändring som skett. Den största anledningen till förändringen var att det inte fanns lika många personer i kommunen som behövde äldreomsorg, eftersom andelen äldre i kommunen minskat samtidigt som andelen unga ökat. Detta ledde till att det behövdes fler platser inom barnomsorgen än vad det behövdes inom äldreomsorgen. Därför flyttade man resurser från äldreomsorgen till barnomsorgen där kommunen ansåg att resurserna behövdes bättre, gjorde mer nytta. Det var denna ändring av kommunens medborgare som utgjorde grunden i den förändring som genomförts inom äldreomsorgen. Denna förändring skedde efter att beslut om detta hade fattats av de bestämmande politikerna i kommunen.

Vi tycker att det är ganska konstigt att synen på förändring ser så pass olika ut inom de två äldreboendena vi har tittat på i vår undersökning i Malmö. De båda sköts av Malmö stad och borde därför ha genomgått samma förändringar i och med att förändringen till största delen skett på grund av att kommunen fått en ökning av unga medborgare samtidigt som andelen äldre minskat. Förändringen är

en följd av beslut som fattats av kommunens politiker och borde därför beröra båda äldreboendena, beslutet om omstruktureringen har inte fattats av äldreboendena själva, det är inte upp till det enskilda boendet att bestämma om denna förändring. Med bakgrund av detta tycker vi det är märkligt att svaren skiljer sig åt så markant när det gäller denna fråga, eftersom denna förändring borde påverka hela den offentliga äldreomsorgen inom Malmö stad.

4.4.2 Tjänstemännens resonemang kring ekonomism

När det gäller frågan om de ekonomiska värdena har fått en allt större betydelse, så var svaren vi fick relativt lika. Båda menade att de ekonomiska värdena har fått en större betydelse och en alltmer framträdande roll, men att detta inte bara är negativt. Genom att ha dessa värden i fokus tyckte båda våra respondenter att medvetenheten för pengarna och deras betydelse ökat. Detta i sin tur leder till att man ser kostnaderna på ett bättre sätt och på så sätt går det att förhålla sig till dem bättre.

I dagens samhälle måste man tänka på pengarna, det går inte att komma ifrån. Det viktigast när det gäller ekonomi och pengar är att lära sig att använda de resurser man har fått tilldelat sig på ett så bra sätt som möjligt, eftersom de resurser som ges ska räcka till mycket.
(M2)

Detta menade vår respondent leder till att det är viktigt att lära sig att göra rätt prioriteringar, kanske får man vänta med vissa inköp och istället lägga mer pengar på att det finns personal. Eftersom personalen är den viktigaste resursen som äldreomsorgen har att tillgå enligt vår ena intervjuperson, något som även vår andra respondent betonade. Samtidigt menar respondenten att personalen ibland är det man skär ner på eftersom man inte alltid kan ta in den personal som behövs, vid exempelvis sjukfrånvaro hos ordinarie personal, i sådana fall finns det inte alltid resurser att ta in någon vikarie. Detta leder till att den personal som finns får klara sig utan någon vikarie eller extrapersonal.

Samtidigt menade våra respondenter att det är svårt att ställa de olika värdena mot varandra, ekonomi – och demokrativärdena. De två grupperna av värden påverkar båda organisationen på olika sätt, men det är inte nödvändigtvis så att de konkurrerar med varandra när det gäller var som står i fokus. Det är viktigt att tänka på samtliga värden, för att organisationen ska fungera på ett bra sätt. Det är omöjligt att endast ta hänsyn till det ena värdet, görs detta fungerar inte organisationen på ett bra vis.

Den ena menar att de ekonomiska värdena inte är i fokus utan att det istället går att se en trend som går tillbaka till att ha de demokratiska värdena i fokus. Intervjupersonen menar vidare att detta är något som går i cykler, tidigare var det mycket ekonomi som var i fokus och nu har man gått tillbaka mer till att värna mer om de demokratiska värdena. Detta eftersom äldreboendet arbetar mycket

utifrån vårdtagarnas behov och önskemål och försöker att tillgodose dessa i så stor utsträckning som möjligt.

Man måste ha de mänskliga värdena i fokus, det är det viktigaste, det är något som måste genomsyra det hela. Det går inte att bara tänka på de ekonomiska, gör man det kan man inte arbeta inom äldreomsorgen. (M1)

Privatisering och dess påverkan på den offentliga äldreomsorgen var något som respondenterna i Malmö inte tog upp speciellt mycket eller fäste speciellt stor vikt vid. Därför går det inte att presentera något direkt resultat när det gäller Malmö kommun och privatisering.

4.4.3 Vårdkvalitet

När intervjupersonerna ombads att tänka på om och i fall kvaliteten påverkats ansåg båda att så var fallet. De saker som påverkas i kvalitetsavseende är exempelvis minskad personal. Eftersom personalkostnaderna är den utgift som är störst är det oftast på personalfronten som man gör nedskärningar i form av mindre personal på äldreboendena. Detta var något som de båda respondenterna höll med om.

Något som de båda respondenterna framhåll var vikten av att tänka enligt ett helhetsperspektiv och inte endast på "sitt eget". Detta tyder på att fallet faktiskt är så eftersom de två äldreboendena vi besökt ligger i olika stadsdelar och inte direkt har med varandra att göra, vilket kan tolkas som att detta är något som kommunen vill ska genomsyra den offentliga äldreomsorgen, att man hjälper varandra åt, för att de resurser som finns på bästa sätt ska komma till nytta. Vi får uppfattningen om att de olika offentliga äldreboenden som finns inom Malmö stad försöker att hjälpa varandra så att de ska fungera så bra som möjligt, att man hjälps åt och ser till att de resurser som finns används där de gör mest nytta.

Man måste tänka på helheten, ett samspel mellan olika avdelningar, men också mellan olika vårdboenden, inom hela vård & omsorg i Malmö kommun. Finns det pengar över någonstans som bättre behövs på något annat ställe? Är viktigt att inte bara tänka på sin egen enhet, utan titta på hur helheten ser ut. Måste tänka på helheten, både smått och stort. (M1)

När vi gick vidare och tittade på hur arbetssättet och arbetsmiljön påverkats av de ekonomiska värdena fick vi lite olika svar. Det som var gemensamt var att båda ansåg att detta var något som hade förändrats och blivit annorlunda på grund av ekonomiska resurser.

Personalen måste fungera lite som en allt-i-allo och ha ett brett register, de måste göra lite av varje. Detta gäller inte bara personalen på golvet, utan det gäller även på chefsnivå. (M1)

På det andra vårdboendet uttalar man sig på följande sätt:

Personalen ska göra mycket med vårdtagarna, men för att de ska kunna göra det krävs det resurser. Detta leder till att man inte alltid kan göra det som vårdtagarna vill vid ett speciellt tillfälle, utan man måste prioritera för att på så sätt se till alla vårdtagarnas behov. (M2)

När det gäller frågorna rörande vårdkvaliteten fick vi många bra och tänkvärda svar, svaren vi fick från våra respondenter gällande detta skiljde sig inte åt speciellt mycket utan var ganska likvärdiga. Det resurser som behövs finns inte alltid tillgängliga och då får man lära sig att använda dem som finns, var något som de båda respondenterna ansåg. Det viktigaste är att vårdtagarna får den hjälp och den omvårdnad som de behöver, att detta är det centrala framhöll båda. Men att det ibland är så att de inte alltid går att möta allas viljor samtidigt och vid vissa tillfällen. Den största orsaken till att inte detta går ansåg båda var att det inte har resurser till att anställa mer personal. Vår ena respondent uttalade sig emellertid sig enligt följande:

Personalen är vår viktigaste resurs och vi behöver anställa fler för att bättre tillgodose alla våra vårdtagare. Men samtidigt ska man inte lura sig och tro att allt blir bättre om vi får mer personal. Allt löser sig inte på grund av mer personal. Men självklart behöver vi mer personal på vårdboendet. (M2)

4.5 Sammanfattning

Vi tycker att vi fick många bra och tänkvärda svar från våra respondenter. Att använda sig av citat från intervjuer visar vårt engagemang på forskningsarbetet både när det gäller innehåll och form. Citaten dokumenterar de uppfattningar som vi ger uttryck för. (Holme et al.1997:144)

Inom dem flesta boenden har det skett strukturella förändringar vilka beror på ekonomiska åtgärder och även de flesta boenden uttrycker att ekonomismen har fått en allt större betydelse i dagens samhälle speciellt inom den offentliga äldreomsorgen. Men samtidigt kan vi se en viss skillnad mellan Lund och Malmö kommun, när det handlar om påverkan av ekonomismen. Privatisering togs endast upp av boendena i Lund, medan detta i Malmö kommun inte kom fram, vi uppfattar det som att de inte har haft eller har stor påverkan eller betydelse i Malmö.

Vi anser även att vissa av svaren stämde bra överens med vad vi trodde och hade fått från de teorier som vi använt oss av, medan andra helt gick emot våra egna föreställningar och teorierna. Vi tror att detta skapar en bättre och bredare bild av äldreomsorgen, samtidigt som vi har fått en ökad förståelse för denna offentliga organisation, en organisation som är väldigt komplex.

5 Analys av intervjumaterial

Vårt syfte med uppsatsen var att se hur begreppet ekonomismen har påverkat den offentliga äldreomsorgen. När vi började skriva uppsatsen hade vi redan lite tankar och funderingar om vad vi skulle få för resultat på vår frågeställning. Vi har konstaterat att resultatet delvis stämmer överens med vad vi trodde innan vi utförde intervjuerna, men vi vet att ju flera vi hade utfört intervjun med ju bättre och djupare resultat hade vi fått.

Lundquist nämner i sin bok *Demokratins väktare*, att en ny idéströmning, ekonomismen har strömmat in över hela den offentliga förvaltningen. (Lundquist 1998:135) Detta är något som vi tydligt kan se stämmer utifrån våra intervjuer. De flesta svar vi har fått från våra respondenter liknar varandra, men vi kan samtidigt se en relativt stor skillnad mellan de två kommunerna Lund och Malmö, vilket vi på förhand inte trodde.

Teorin som vi utgår från, att ekonomivärden har fått större betydelse, det vill säga *”Ekonomivärden innebär att det offentliga ska tillgodose krav på funktionell rationalitet, kostnadseffektivitet och produktivitet.”* (ibid. 1998:63) Dessa värden är något som nästa alla respondenter uppfattar har blivit viktigare och fått större betydelse.

På alla de äldreboenden som vi har undersökt i Lunds kommun har det skett nedskärningar på personal och orsaken har framförallt varit ekonomisk. Det har även skett strukturella förändringar hos boendena i Malmö, vilket leder till att det nästan har skett förändringar på alla de boenden vi har undersökt. De flesta av dessa förändringar har skett på grund av ekonomiska åtgärder, även resurserna har minskat på grund av ekonomiska skäl. Men samtidigt kan vi konstatera att i Lunds kommun har ekonomismen haft större betydelse bland äldreboenden än vad den haft i Malmö. Detta kan framförallt bero på att Lund styrs av borgerliga politiker. Vi anser att borgerliga partier tydligare framspråkar ekonomivärden än vad socialdemokratiska gör. Denna påverkan yttrar sig bland annat genom privatisering. Detta kan vara en av orsakerna till att synen på de ekonomiska värden och deras betydelse skiljer sig åt mellan Lund och Malmö eftersom dessa två kommuner har olik politisk styrning. Som vi har nämnt tidigare så styrs Lund av en borglig kommunstyrelse och i Malmö är det en socialdemokratisk kommunstyrelse som styr. Ytterligare belägg för denna skillnad kan vi tolka av att det inte nämndes eller resonades något om privatisering av våra respondenter i Malmö. Privatisering var inte något som det tog upp och resonerade kring när det gällde de ekonomiska värdena. Samtidigt som det kom fram olika tankar och resonemang kring privatisering och de ekonomiska värdena av våra respondenter i Lund. Här kan vi följaktligen se att det finns en skillnad mellan hur den offentliga äldreomsorgen i Lund och Malmö resonerar kring detta.

Men vi är medvetna om att vi endast har utfört undersökning på två boende i Malmö stad vilket leder till att det är svårt att göra en sannolik sammanställning. Men som vi tidigare nämnt är vi inte intresserade av att göra en generalisering av äldreomsorgen i Lund och Malmö, utan vi vill endast undersöka hur det ser ut inom den genom att titta på olika fallstudier. Men utifrån de undersökningar som vi har utfört vi ser att ekonomivärden kanske inte haft så stor påverkan på äldreboenden i Malmö stad som de har haft i Lunds kommun. Det kan emellertid vara så att påverkan inte skiljer sig åt speciellt mycket, men att detta inte är något som framhålls lika mycket av våra respondenter i Malmö som det görs av våra respondenter i Lund.

Alla de tre boenden i Lunds kommun har uttryckt att de själva anser att äldreboenden har blivit påverkad av privatisering, det är just något som ekonomismen framhäver. Lundquist menar även samma sak, han uttrycker sig genom att den offentliga sektorn har övertagit den ekonomiska organisationsfilosofin från den privata företagsamheten. (Lundquist 1998:139)

Vi anser att inom den privata sektorn har ekonomivärden större betydelse, det vill säga kostnadseffektivitet och produktivitet, och i med att alla tre boende i Lund anser att de har blivit påverkad av privatisering väldigt mycket kan vara en orsak till varför ekonomismen har större betydelse i Lunds kommun än i Malmö stad.

Vi kan även se att ifall vi utgår från den ovan nämnda artikeln om privatisering, uttrycker de i artikeln att privata äldreomsorger i Sverige är förknippade med minskad personal och färre anställda per patient. Dessa två faktorer kan vi tydligt se stämmer in på Lunds kommun, då alla tre äldreboendena där har en minskad personalstyrka vilket i sin tur har lett till att det har blivit färre anställda per patient. Som artikeln även uttrycker, att kostnadseffektiva tjänster är viktigare i privata äldreomsorger, är något som man även kan se förekommer på de tre äldreboendena i Lund. Vi anser att utifrån svaren vi har fått från respondenterna i Lund kan vi tydligt se att privatisering har påverkat äldreboendena. Det är emellertid även så att det har skett nedskärningar av personal inom äldreboendena i Malmö.

Något vi blev förvånade över var de svar vi fick när vi frågade respondenterna om de själva ansåg att ekonomismens influens var något negativt för äldreboendet och dess organisation. Även då vi fick lite olika svar från de i Lund och Malmö, och de flesta ansåg att ekonomismen har fått stor betydelse uppfattade inte alla detta som något negativt, utan tvärtom ansåg vissa att detta delvis var något positivt. Innan vi utförde intervjuerna trodde vi att de flesta skulle ge oss negativa uttryck kring begreppet men det visade sig delvis annorlunda.

En annan sak som vi inte förväntade oss var att Lundquist teori som vi utgår från, framhäver att ekonomivärden har fått större betydelse men samtidigt uttrycker att det idag är en stark ekonomistisk linje som dominerar både i den offentliga debatten och i den offentliga verksamheten. (ibid. 1998:139). Vi håller med honom att ekonomismen har fått större dominans inom den offentliga äldreomsorgen, men ifall det är den som dominerar kan vi inte vara helt säkra på. Detta eftersom respondenterna i de flesta fall tycker att det är svårt att ställa ekonomivärden mot demokrativärden, detta är något som gäller äldreboendena

både i Lund och i Malmö. En anledning till varför respondenterna inte kunde jämföra demokrativärden bredvid ekonomivärden är att vissa värden kan prioriteras mer eller ha större betydelse vid en viss tidpunkt. Lundqvist påpekar att värden kan ha olika betydelser vid olika tidpunkter, även olika verksamheter och aktörer kan lägga värdetyngdpunkten olika. (ibid. 1998 s.135) Därför anser vi att det är svårt dra en slutsats på grund av att det beror mycket på behoven, aktörerna och omständigheten inom äldreboendena. På grund av detta kan det vara svårt att veta om demokrativärden har fått mindre dominans och ekonomivärden större. Denna fråga kan även vara aningen känslig för våra respondenter att svara på eftersom de arbetar med människor och vid ett sådant arbete bör de vara andra än de ekonomiska värdena som står i fokus, eftersom huvuduppgiften i deras arbete är att ge vård åt människor.

När Lundquist utgår från denna teori menar han överlag att ekonomivärden har blivit viktigare än demokrativärden, därför kan det vara en annan orsak till att det är svårt att göra en sammanställning när vi endast har fokuserat och undersökt den offentliga äldreomsorgen, det är även svårt att göra en sådan sammanställning av material från endast fem intervjuer. Men vi anser att hans teori stämmer delvis men samtidigt har vi inte kunnat få fram om ekonomivärden har fått större betydelse än demokrativärden.

När det handlar om vårdkvaliteten inom äldreboendena har vi för det mesta fått liknande svar från alla boenden, nedskärningar och minskad personal är åtgärder som drabbat samtliga äldreboenden vi undersökt. Vissa äldreboenden uttryckte även att arbetsbelastningen är mycket högre nu, på grund av minskad personal. Detta är något som är ganska självklart att förstå, för när det görs nedskärningar bland personalen leder det till att den personal som är kvar måste utföra fler arbetsuppgifter än tidigare, vilket de flesta av våra undersökta äldreboenden gav uttryckt för.

Samtidigt ansåg många av våra respondenter att om vi hade intervjuat den personal som utför det mer praktiska arbetet, de som arbetar med att ta hand om vårdtagarna på äldreboendet hade vi fått bättre svar om hur det egentligen står till med personalens arbetsbelastning och arbetsuppgifter. Detta leder till att det är svårt att göra en bredare sammanställning över hur vårdkvaliteten har påverkats av ekonomismen, då vi endast har chefernas syn att tillgå i vår analys av detta. Men det vi har fått fram är att arbetsbelastningen är högre och att arbetssättet har ändrats på de flesta vårdboendena genom att personalen får utföra flera sysslor och samtidigt som de får ett allt mer snävare schema på grund av nedskärningarna. Arbetsmiljön på de olika äldreboendena var något som de flesta ansåg var mycket bättre idag än tidigare, en orsak till detta var att det idag finns fler och bättre hjälpmedel att använda sig av för personalen i deras arbete med vårdtagarna.

Resultatet som vi har fått från respondenterna tolkar vi som att ekonomismen är något som kan och har påverkat äldreomsorgen både positivt och negativt utifrån tjänstemännens resonemang. Vi håller inte med Lundquist helt och hållet när det gäller hans tänkande, då han är väldigt kritisk mot ekonomismen och påstår att influensen har försökt introducera en ny attityd hos tjänstemännen i den

offentliga verksamheten och att vi behöver se upp för detta, och att ett ekonomiskt tänkande medför effekter (ibid. 1998:144).

Självklart anser vi även att ekonomismen medför effekter, men det behöver inte endast bara vara något negativt, såsom Lundquist framställer det. Vi har märkt utifrån intervjuerna att många tjänstemän inte ansåg på alla sätt att ekonomismen medför något negativt. Vissa respondenterna anser att ekonomismen inte har påverkat vårdkvaliteten på ett sämre sätt och att fler personal inte behöver bidra till bättre kvalité.

6 Avslutande diskussion

Vårt syfte med denna uppsats har varit att titta på hur ekonomismen och synen på olika ekonomiska begrepp har påverkat den offentliga äldreomsorgen i Lund och Malmö. Uppsatsen grundas i fem enhets/sektionschefers tankar och resonemang kring detta ämne. De tankar och resonemang som framkommit under uppsatsens gång har visat sig både stödja och omkullkasta våra förutbestämda teorier och tankar kring äldreomsorgen. Detta gäller både våra egna tankar och den teori från Lundquist som vi har utgått ifrån.

Uppsatsen har inte resulterat i ett enhetligt och självklart resultat, utan vårt resultat består av olika tankar och föreställningar uttryckta av olika personer som arbetar med den offentliga äldreomsorgen. Tankar som inte alltid och nödvändigtvis delas av alla våra respondenter, även om de gör så i de flesta fallen finns det även skillnader. Dessa skillnader finns främst mellan Lund och Malmö, men också mellan de olika äldreboendena inom samma kommun finns en del skillnader. Genom dessa tankar har vi fått en bättre bild och en ökad förståelse för den offentliga äldreomsorgen och dess arbete och organisation. I kombination med detta har vi fått en bra bild av hur synen på ekonomismen ser ut och vilken påverkan den har på äldreomsorgen, att denna påverkan både kan vara positiv och negativ. Detta tycker vi har bidragit till att arbetet med uppsatsen har varit både spännande och lärorikt och vi har lärt oss mycket under arbetsprocessen.

Det som är genensamt för de olika äldreboenden i våra undersökta kommuner är att alla på något sätt, blivit påverkade av ekonomismen och de olika ekonomiska begrepp som ekonomismen för med sig. Denna påverkan har visat sig vara dels stark och dominerande och dels lite svagare och inte fullt lika påtaglig. Våra respondenter har alla gett uttryck för ekonomismens påverkan, men dessa uttryck har varierat ganska kraftigt, även om de alla i grunden anser att ekonomismen har påverkat arbetet med den offentliga äldreomsorgen.

Den största skillnaden mellan Lund och Malmö finner vi i frågan rörande privatiseringens påverkan på den offentliga äldreomsorgen, eftersom de svar vi fått rörande detta skiljde sig markant åt i Lund och Malmö. I Lund var påverkan stor och detta framhölls som en orsak till det ökade ekonomiska inflytandet på den offentliga äldreomsorgen där. Medan den i Malmö knappt nämndes alls och därför inte kan sättas i samband med det ekonomiska inflytandet på den offentliga äldreomsorgen där.

Vi tycker att äldreomsorgen är ett väldigt viktigt och ständigt aktuellt ämne som berör många människor i vårt samhälle. På grund av detta anser vi att ämnet bör belysas mer och det är viktigt att det ständigt förs diskussioner kring det. Det är emellertid så att det mesta som kommer fram kring detta ämne är saker som är negativa, det är sällan positiva saker som belys. För oss är det viktigt att det inte endast är negativa saker som kommer fram och tas upp i media, utan vi tycker att

det är lika viktigt att även det positiva får utrymme i media. Om så hade varit fallet tror vi att bilden av den offentliga äldreomsorgen skulle stämma bättre överens med hur det ser ut i verkligheten och människor skulle få en bättre och mer positiv bild av äldreomsorgen.

7 Referenser

- Blomqvist, Paula. Stolt, Ragnar. Winblad, Ulrika *Privatization of social services: Quality differences in Swedish elderly care* i *Social Science & Medicine*, nr. 72 (2011)
- Departementsserien (Ds) 2002:23 http://beta.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utreddingar/Departementsserien/ds-2002-23-_GQB423/ hämtdatum 2011-12-02
- Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Wängnerud, Lena. 2007 *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad* Upplaga 3:4 Vällingby: Nordstedts juridik
- Holme-Magne, Idar. Solwvang-Krohn, 1997 *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart. 1998 *Demokratins väktare* Upplaga 1:12 Lund: Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart. 1993 *Det vetenskapliga studiet av politik* Lund: Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart. 2001 *Medborgardemokratin och eliterna* Upplaga 1:3 Lund: Studentlitteratur
- Røvik, Kjell Arne. 2007 *Managementsamhället – trender och idéer på 2000-talet* Upplaga 1:1 Malmö: Liber
- UNT *Färre nöjda med äldreboende* Tillgänglig: <http://www.unt.se/inc/print/farrear-nojda-med-aldreboende-1533595-default.aspx> hämtdatum: 2011-11-15
- Veteranen *Fortsatt ras i platser på äldreboenden* Tillgänglig: <http://www.veteranen.se/nyheter/fortsatt-ras-i-platser-pa-aldreboenden/> hämtdatum: 2011-12-02

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1: Intervjufrågor

Strukturella förändringar

1. Har det skett några strukturella förändringar hos er under den senaste tiden?
2. I sådana fall på vilket sätt har förändringarna skett?
3. Har förändringarna skett på grund av ekonomiska åtgärder?
4. Hur styr de ekonomiska värdena arbetssättet på äldreomsorgen?

Tjänstemannens resonemang kring ekonomismen

5. Anser du att ekonomiska värden så som exempelvis kostnadseffektivitet och produktivitet blivit allt viktigare på senare tid?
6. Anser du att dessa värden (de ekonomiska värdena) har fått större betydelse än de demokratiska värdena som exempelvis offentlig etik och demokrati (öppenhet, deltagande)

Vårdkvalitet – arbetssätt, arbetsbelastning, arbetsmiljö etc.

7. Har arbetsuppgifterna förändrats på grund av de ekonomiska värdena (exempelvis arbetssätt, arbetsbelastning, arbetsmiljö etc.)?
8. Anser du att ekonomivärdena påverkar kvaliteten hos er (med kvalitet menar vi den vård ni ger till vårdtagarna)?

8.2 Bilaga 2: Förteckning över intervjupersoner

Lund

- L1 Enhetschef 2011-12-01
- L2 Enhetschef 2011-12-12
- L3 Enhetschef 2011-12-15

Malmö

- M1 Sektionschef 2011-12-06
- M2 Enhetschef 2011-12-08